

Les meves universitats

Espero que sàpiguen perdonar que comenci aquestes reflexions personals sobre la universitat amb unes evocacions bàsicament memorialístiques. La memòria, quan anem acumulant anys, esdevé més i més important, no tan sols perquè ens relliga al passat que, comparat amb el futur, és la part més llarga de la nostra vida, sinó perquè, en l'inevitable exercici de reconstrucció que comporta, sempre solem ser parcials, i el record tria o amaga allò que, a cada moment, li sembla més pertinent per autojustificar-nos o per construir la imatge –agosarada o temorena– que ens agradaria projectar de nosaltres mateixos.

Per a aquesta ocasió, d'entrada, he intentat fer memòria d'allò que em va dur a la universitat. El cas és que, després d'haver tingut la sort de cursar tots els estudis en una escola laica, l'Institut Tècnic Eulàlia de Barcelona, i d'haver triat la branca de "lletres" (que recordo que no sabia ben bé quina cosa volia dir o què era el que m'hi esperava), vaig acabar el curs de preuniversitari sense saber què volia fer, si volia seguir estudiant o si volia treballar a la botiga dels pares. De fet, suposo que molts dels qui avui som aquí pertanyem a aquella generació que per primer cop va tenir accés als estudis universitaris. (Després m'hi tornaré a referir.) I, si cal datar aquella meva incertitud, els diré que correspon a l'estiu de l'any 1961. L'única cosa que jo, aleshores, barrinava que em podria fer una mica el pes era el periodisme, perquè duia el cap ple de la imatge bohèmia i aventurera de Hemingway (que havia rebut el premi Nobel el 1954 i a qui el govern espanyol s'ocupava de fer la gara-gara perquè tothom oblidés les seves simpaties republicanes durant la guerra civil) i jo, barbamec com era, em somiava amb barba, pipa, boina i un capot, escrivint en una llibreteta petita en algun racó perdut del món. Però l'única escola oficial de

periodisme de l'època era a Madrid, depenia de la Delegación Nacional de Prensa y Propaganda, i la regien personatges del règim que hi remenaven les cireres com l'ínclit Pedro Gómez Aparicio. De tot això jo, amb només setze anys –una edat, ja ho veuen, molt i molt tendra-- no en tenia ni la més lleugera idea –suposant, que és molt suposar, que tingués alguna idea sobre alguna cosa, més enllà de les converses amb els companys d'escola, les inquietuds familiars, i algunes lectures desendreçades i plenes, sobretot, de bona fe (des de *Les mosques* de Sartre, en la versió argentina de Losada, al *Zalacaín* de Baroja, passant per *Los ojos del hermano eterno* de Zweig o per *Les cançons de Bilitis* de Pierre Louÿs, un llibre d'un erotisme candorós i ensucrat que, a mi, en aquella època, em semblava el sùmmum de la perversió i de l'excitació eròtica; un llibre editat, cal dir-ho, abans de la guerra en català, a la “Biblioteca Univers” –una de les col·leccions, juntament amb “A tot vent” i les *Obres completes* de Maragall en l'edició dels fills a la Sala Parés, que per sort corrien per casa--). El cas és que els pares em van pagar el viatge a Madrid per fer l'examen d'ingrés; ho recordo perquè per primera vegada a la vida vaig pujar a un avió i vaig hostatjar-me tres o quatre dies jo sol en un pis a dispesa. Una de les sorts més grans que he tingut en aquesta vida va ser suspendre aquella prova; si arribo a passar-la, avui potser no estaria davant de vostès a la Universitat de Girona, sinó escrivint glosses taurines o articles sobre les confraries de Setmana Santa a la secció d'opinió d'algun diari espanyol ben castís –i ja veuen que l'adjectiu és, en honor a la innocència d'aquells anys, extremadament benvolent--.

El cas, doncs, és que, pel setembre del 1961, aquell noieta tendre i desorientat que jo era, com que no tenia altra cosa a fer, es va matricular a la Facultat de Filosofia i Lletres per seguir el primer curs comú dels cinc anys que aleshores tenia la carrera. Aquell mateix any s'havia publicat, a la col·lecció Biblioteca Breve, de Seix Barral, el llibret de José Luís López Aranguren, *La juventud europea y otros ensayos*. Un text molt de l'època,

amb capítols sobre “Los jóvenes y la vida espiritual” o “Los católicos en el tiempo de la secularización” o, encara, “Quehacer, diversión, ocio y felicidad”, etc. Aranguren era un d’aquells falangistes de la primera fornada que es va anar distanciant del franquisme i que va acabar expedientat el 1965 juntament amb Tierno Galván, García Calvo i algú altre –expedients que van dur, de retruc, a la dimissió de J. Mª Valverde--.

Cito Aranguren i el seu llibre, perquè els meus anys d’estudiant a la universitat (entre el 1961 i el 1966) van ser anys de modificacions profundes, substancials. La literatura que va aparèixer sobre els joves i sobre la universitat és ingent i, més enllà dels textos específics, demostra que l’accés a les aules de la primera generació nascuda a la postguerra (la postguerra espanyola i la postguerra del segon gran conflicte mundial) no va ser només un fenomen demogràfic, sinó que representa la confluència dels inicis de la societat de consum a Europa, amb el trasllat de l’hegemonia política als EEUU, la implantació de vies de comunicació ràpides (l’aviació, les autopistes, el telèfon, la televisió), i un agermanament d’interessos possiblement més generacionals que no pas ideològics (el pacifisme, la contra-cultura, el hippisme, la llibertat sexual¹...). Mirin: el curs 1961-62 a la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona es van haver de fer, per primer cop a la història, dos grups d’alumnes a primer. Hi anàvem per ordre alfabètic, de la A a la L i de la M a la Z, i els qui érem del segon grup, teníem les classes a la tarda, barrejats a l’edifici noble de la plaça Universitat amb tot d’altres estudiants de diverses llicenciatures, una mena de batibull que, segons ens deien els més grans, era del tot aberrant i inconcebible.

Però aquella universitat grisa i amortallada del franquisme per a nosaltres constituïa, també, un niu de projectes i d’esperances. Jo hi vaig aprendre molt entre la fumera espessa dels cigarrets del bar i la fumera no

---

¹ *The pill* només va ser introduïda a la seguretat social britànica el 1961 i fins al 1967 només podia ser receptada a dones casades.

menys espessa de les aules. Al bar jugava amb escuradents a un joc que Alain Robbe-Grillet, un dels capparets del *nouveau roman* francès de l'època, havia posat de moda a la pel·lícula *L'année dernière à Marienbad* (1961), dirigida per Alain Resnais, i qui me n'ensenyava era el poeta Josep Elias. Un altre aprenentatge curiós s'esdevenia en un dels bancs del pati, on un jove mallorquí, remugaire i fumador, hi tenia una petita paradeta amb uns quants llibres prohibits, el seu nom era Miquel Bauçà. Més curiós encara: amb un company anomenat Gonzalo Navajas, que després crec que ha estat tota la vida professor a la universitat d'Irvine, a Califòrnia, teníem amagada al fons del petit estany dels peixos que hi ha al centre del pati una barra de ferro destinada a esbotzar els panys de les grans portes de fusta de l'entrada que dona a la plaça Universitat cada cop que el rector o la policia decidien tancar la facultat –decisió que es produïa força sovint—. Però, a més d'aquestes situacions anecdòtiques, i sense cap mena de dubte molt formatives, que es donaven amb els altres alumnes, hi havia bons professors que sabien esperonar la nostra curiositat. José Mª Valverde, a qui ja he mencionat, va presentar-se a una de les seves classes d'estètica a primera hora del matí amb un llibret de tapes blavoses sota el braç: era l'edició de Pelican dels escrits de William Morris i durant una hora llarga ens va posar al dia del que havia estat el moviment dels Arts & Crafts anglesos i de qui eren els pre-rafaelites. (Jo, seduït o mimètic, tant se val, em vaig apressar a aconseguir el llibre, que encara guardo.) El professor Francesc Gomà, un home amb una claredat meticulosa d'explicació que m'enlluernava, em va encuriosir prou perquè em comprés uns volumets de la "Biblioteca de Iniciación Filosófica" –uns llibrets verds, petits, no gens cars, de l'editorial Aguilar—on vaig llegir Hume, Berkeley, Sant Anselm, Locke i altres rareses de l'especialitat. (He de confessar que no en recordo gaire res, però que tampoc no m'han fet cap mal.) Un jove professor associat que es deia Antoni Comas ens parlava de Santa Teresa de Jesús assegut damunt la gran taula de l'aula, però sobretot ens estimulava a

escriure –i, renoi!, ens corregia el nostre català maldestre--, i ens cominava amablement a assistir a les classes sobre literatura catalana que havia encomanat a un seu amic a l'hora més intempestiva del migdia; aquest amic era, per si no ho han endevinat, Gabriel Ferrater. Encara un altre professor excepcional, Antoni Vilanova, que explicava literatura espanyola, va aconseguir que Carles Miralles, Josep Miquel Sobrer i jo, indaguéssim sobre les obres de Silverio Lanza (pseudònim de Juan Bautista Amorós), un epígon del noranta-vuit, i que fins i tot aconseguíssim localitzar alguns dels seus llibres a la biblioteca Arús (que era tancada i barrada d'ençà de la guerra, sospito que pel seu gran fons sobre la maçoneria) i els poguéssim llegir en una saleta, agençada per a la nostra consulta, en algun lloc de l'ajuntament de Barcelona, com si tinguéssim un accés privilegiat al perillós índex dels llibres prohibits de la santa cúria. El mateix Antoni Vilanova em va donar alguna feineta i va ser la persona que per primer cop m'encomanà una traducció.

Amb tot això vull remarcar que, fins i tot en aquell ambient no gaire esbarjós ni comportívol, hi havia estímuls notables que venien dels companys més lletraferits i d'una part del professorat amb actituds més modernes i engrescadores o fins i tot de la pura casualitat de fer classes en una aula on, per distreure'm d'un capellà ensotanat que ens feia classes d'ètica, podia llegir, darrere les vitrines de vidre que tancaven les prestatgeries, els lloms taronja dels llibres de butxaca de Penguin amb els noms de D.H. Lawrence, Virginia Woolf, E.M. Forster, Evelyn Waugh, William Faulkner i tants d'altres. Aquella temptació acolorida i abassegadora de tot l'univers que em quedava per llegir encara no he aconseguit, dissortadament, assaciar-la del tot. (Aquest és, possiblement, un dels grans avantatges de les veritables temptacions: són tan poderoses que mai no les acabem de satisfer.)

Vaig acabar la llicenciatura el juny de l'any 1966. Al març s'havia produït La Caputxinada, és a dir, la fundació oficial del Sindicat

Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona i faltaven només dos anys per al Maig del 68 a París. Ja sé que els temps canvien molt de pressa, però m'interessa --i m'interessa molt, cada cop més-- el context en què es produeixen els fets concrets. Si volen badar una estona, mirin per internet un reportatge de la cadena ARTE sobre els primers moments de la universitat francesa de Vincennes:² veuran, en blanc i negre, uns anys en què la utopia (és a dir: la il·lusió) era a tocar. I quan l'hagin vist, en miren sisplau un altre, a la web del diari *La Vanguardia*, amb l'arquitecta Sílvia Farriol, en què aquesta dona explica totes les peripècies familiars que va haver de viure pel fet d'haver estat tancada a La Caputxinada.³ Comparin i comprendran quina mena de país teníem com a substrat moral i físic de la Barcelona suposadament “moderna” del 1966.

Dec molt a aquells anys i a aquella universitat, sovint blasmada, i amb raons poderoses. Però el blasme sol fer-se d'una forma massa genèrica i, en aquest cas, fa oblidar la sort enorme que va significar la mica de llum que representava poder estudiar, llegir, discutir opinions i fins i tot trobar alguns mestres competents. I, no cal dir-ho, no haver de patir mai per trobar feina. Ho comento sovint amb gent de la meva edat: mai no vam passar ànsia pensant que era possible no trobar feina. Com moltíssims altres estudiants i joves, durant alguns anys vaig guanyar alguns calerons corregint tests d'aptitud psicològica, fent classes d'espanyol en una acadèmia per alumnes estrangers --em sembla que va ser amb ells amb qui vaig venir per primer cop a Girona--, comprovant amb una plantilla diumenge a la nit els resultats de les travesses del futbol, redactant articles per a enciclopèdies, repartint cistelles de Nadal i tocant la bateria en un conjunt musical... El cert és que estàvem disposats a menjar-nos el món i no ens arronsàvem fàcilment davant de res. El país era, com déiem de

---

² És un documental del 2016.

https://boutique.arte.tv/detail/vincennes_universite_perdue

³ En una entrevista de Xavier Mas de Xaxàs de juny de 2018 per a *La Vanguardia*.

<https://www.lavanguardia.com/cultura/20180615/45103412229/silvia-farriol-arquitectura-compromiso-franquismo.html>

nens, una merda seca, mesquina, curiosa, pudenta, que començava a descosir-se per algunes costures; la dictadura no podia perllongar-se eternament i nosaltres érem els qui crèiem saber com havia de ser el món i com construiríem el futur.

L'any 1969 vaig anar de lector d'espanyol a Bristol. Com tants dels meus companys, del que es tractava era de deixar enrere l'aire resclosit del país i de buscar nous horitzons. A la universitat de Bristol vaig descobrir moltes coses, moltes –les més importants– sobre mi mateix. Una de les coses que més em van sobtar va ser que tothom hi tenia assumit el seu paper: Bristol no era Oxford ni Cambridge però tenia algunes especialitats i departaments prou bons i, sobretot, era conscient de recollir un alumnat que, per les seves notes, no tenia accés a les universitats més distingides, però que, pel seu *pedigree* social, pertanyia majoritàriament a les classes benestants. Ningú no dissimulava. El Departament d'espanyol i de portuguès era instal·lat en tres casetes ben iguals, arrengrades l'una al costat de l'altra, al mateix carrer, Woodland Road, i no recordo cap classe on tinguéssim més d'una vintena alumnes. A l'hora de posar notes, a més de puntuar sobre un estrafolari total de 14, recordo que per primer cop a la vida vaig veure que els professors tenien en consideració la situació personal –de vegades molt i molt personal—dels alumnes. El sistema de tutories era de seguiment acadèmic, però també de seguiment confessional: els alumnes hi explicaven els seus neguits, els seus problemes, els seus desamors. I, a l'edifici on jo tenia un despatxet sota teulada, hi havia una antiga cuina on sempre podies oferir als alumne un cafè o un te –això sí, amb la llet en pols—. A les classes de llengua s'hi feien dictats, redaccions i traduccions, i a les de literatura calia haver llegit capítols de les obres tractades per discutir-les, després, en grup, als seminaris. Poques especulacions, poques teories i ganes d'anar per feina, sempre cordialment. Malgrat el sou migrat, per a mi allò era xauxa. Per primer cop vaig entrar en una biblioteca de lliure accés: podia endinsar-me per pisos i corredors

del vell edifici neo-gòtic del Wills Memorial Building, entre milers de prestatgeries, i descobrir-hi enciclopèdies de botànica, primeres edicions de Virginia Woolf, edicions numerades de Louis Aragon, mapes nàutics antics, les traduccions d'Allison Peers o la *Història de la literatura catalana* (1954) del deixeble del doctor Rubió Joan Ruiz i Calonja. Durant anys vaig guardar els rebuts dels llibres que havia tret de la biblioteca, i els asseguro que feien un feix considerable. A més, en aquella universitat hi havia sempre festes i celebracions i, en els tres anys que hi vaig ser, el departament d'Espanyol i el departament de Drama (és a dir, de Teatre), van muntar *Fuenteovejuna* i *Luces de bohemia* i professors i alumnes vam compartir (en tots els sentits que vulguin imaginar) mesos d'unes experiències intenses, de vegades una mica rocambolesques, i sempre divertides.

A Bristol hi vaig aprendre el sentit del respecte i de la llibertat acadèmics, i la importància de saber que sempre hi ha confluències positives entre els àmbits docents i els personals. El professor Philip Polack (que, per cert, és qui va traduir *Primera història d'Esther* a l'anglès tot ambientant-la al país de Gal·les), un home amb un vocabulari anglès i espanyol inesgotable i que ho sabia tot sobre els temps de subjunctiu, per Nadal i a fi de curs convidava tot el departament —professors, secretàries i alumnes— a casa seva a una festa amb vi, olives, torradetes i formatges. I el degà, el professor John Metford, casat amb una dona molt tibada de Madrid, vestit sempre de tern i armilla blau fosc i amb la cadena del rellotge d'or que se li adormia damunt la panxa, em saludava amb cordialitat i crec que fins i tot presumia davant dels col·legues de tenir com a lector un poeta català jove de cabells esborifats i camises i pantalons de coloraines. Si a la universitat de Barcelona vaig aprendre força al bar de la Facultat, a Bristol vaig aprendre més encara en els dinars al White Hart, el pub on sempre ens trobàvem al migdia. Harold Heckle, Toni Turull, Annella McDermott, Carmen Martín o Sergio Pitol eren alguns

dels habituals. (Amb Toni Turull i Sergio Pitol, que havia creat la col·lecció “Los Heterodoxos” a Tusquets, vam intentar escriure un relat, frustrat, a sis mans, que, si no em falla la memòria, es deia *Tia Clara. Four Quartets*.) Amb un nombre cada cop més reduït d'aquells professors i amb un grupet prou nombrós d'alumnes –hi ha noies que ja són àvies– encara conservo una bona amistat, plena, no cal dir-ho, d'una amable i inútil enyorança per aquells anys impossibles.

Bé, suposo que puc afirmar que Barcelona i Bristol van ser les meves universitats, les universitats en què, de fet, em vaig formar. En l'una com a estudiant, en l'altra com a professor; però el que em van aportar no eren temaris ni assignatures, sinó curiositat intel·lectual, amistats, interessos compartits i estímuls. Qualsevol d'aquests elements podria ser un bon punt de partida per definir la funció de la universitat.

En realitat la meva vida universitària més llarga, de ben bé trenta anys, ha estat una altra, també intensa i engrescadora, però molt diferent: com a professor a la Facultat de Traducció de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquesta experiència és segurament la que em permet de referir-me avui a una altra mena de consideracions. Però, d'entrada, abans d'embranchar-m'hi, voldria explicar també com vaig anar a parar a la UAB perquè pot servir per comprendre els canvis immensos, desorientadors, a què avui es troba sotmesa la universitat. L'any 1972 vaig deixar Bristol i vaig establir-me a Eivissa, com a traductor *free-lance*. Set anys més tard, el 1979, quan es va introduir l'assignatura de llengua i literatura catalanes al batxillerat, vaig fer oposicions i vaig treure una plaça de catedràtic d'institut (recordo que, per un casual –ho suposo–, les oposicions van començar el 18 de juliol!). Vaig passar per dos instituts –can Serra a L'Hospitalet, l'INBAB a la plaça d'Espanya–fins arribar a la meua plaça definitiva: l'institut Ausiàs March a la carretera d'Esplugues, a Barcelona. La feina m'agradava, a més vivia a prop i tenia uns horaris molt raonables; una vida, diguem-ne, plausible. Però una nit, a la tardor del 1986, en

Joaquim Mallafre em va telefonar per dir-me que a l'Escola Universitària de Traductors i Intèrprets de la UAB havia sortit una plaça de traducció de l'anglès al català que li acabaven d'oferir, però que, com que ell ja tenia la seva càtedra a Tarragona, no li interessava de concursar-hi. Em va demanar si m'hi volia presentar. Li vaig respondre, desconcertat, que m'ho volia rumiar uns dies i en Mallafre de seguida em va dir que, en realitat, no tenia gaire temps per rumiar-m'ho, perquè el termini per presentar-s'hi acabava l'endemà a les dotze del migdia. L'atzar va voler que l'endemà tingués lliure el matí. M'hi vaig presentar, em van acceptar i m'hi he quedat trenta anys, fins a la jubilació. És clar que vaig haver de fer dues oposicions més, i una tesi doctoral, i tota la pesca; però avui, en la situació escruixidora de misèria laboral de les universitats, pot semblar inversemblant que fa trenta anys es creessin sense massa problemes places de professors que, en un tres i no res, esdevindrien titularitats. El cas és que en Feliu Formosa, en Joaquim Sala-Sanhuja i jo vam entrar alhora per fer traducció de l'alemany, el francès i l'anglès al català que era una demanada que havien fet els alumnes i amb grups que, en aquell moment, no arribaven mai als 10 estudiants.

Tot el que els he explicat fins ara hauria de servir per demostrar com la universitat ha canviat i canvia, sovint malgrat ella, a un ritme cada cop més accelerat. En això, no és —per sort o per desgràcia—gaire diferent de tants altres elements i institucions del món que ens envolta; però la diferència és que les institucions universitàries, en general, són una mena de paquiderm artrític, un embalum administratiu i acadèmic ple d'andròmines de mal definir i de mal reciclar. Jo diria que la universitat, en molts aspectes, canvia malgrat una seva tendència innata a perpetuar-se en la immobilitat. Ja que som en una inauguració de curs, posaré damunt la taula tres o quatre elements esparsos.

Vull començar per això que, les sigles modernes, descriuen com a I+D (investigació i desenvolupament, o Research and Development).

Mirin, jo sempre he cregut que la funció més important de la universitat era la docència que segurament és una cosa ben senzilla: la capacitat dels mestres per captar l'atenció dels alumnes i comunicar-los uns coneixements determinats. No sóc un pedagog i no sé si els gomets de colors dels pàrvuls són millors que el "fi, raspós" de la forma de les lletres que ens ensenyaven al sistema Montessori. No sé si cal fer molts exàmens, o molts treballs, però, per exemple, m'agradaria pensar que redactar una exposició clara, amb cap i peus i una conclusió plausible, no ha de fer mal a ningú. La universitat necessita bons mestres (i també bons investigadors) però sobretot bons mestres; professors que s'entusiasmin per allò que expliquen i sàpiguen comunicar als alumnes el seu entusiasme. No cal dir que el professor que s'avorreix a classe el que aconsegueix tot d'una és que el seu avorriment es transmeti, multiplicat, als alumnes. Permetin-me de posar un exemple que, amb les sorprenents vicissituds que vivim aquests darrers temps, pot tenir una mica de sentit: el Sant Pare ha de creure en l'Esperit Sant i tenir fe en ell, i ha de creure que l'Esperit Sant l'ha triat per presidir la seva església. Un Sant Pare descregut com jo donaria una confiança nul·la als seus fidels i ensorraria l'església. Doncs bé, un professor de dret civil, de bioquímica, d'estructures, de literatura anglesa moderna, de llengua catalana o de P3 ha de creure en allò que explica, s'hi ha d'entusiasmar, li ha d'agradar ensenyar-ho (comunicar-ho) i, fins i tot, n'ha de saber una mica. I dic "una mica" de forma deliberada, perquè segurament el millor ensenyament que podem transmetre és que, en general, ho ignorem quasi tot del món i de la vida. La societat, sovint excusant-se en la velocitat vertiginosa dels canvis, ha perdut el respecte antic pel mestre sense adonar-se que, d'aquesta manera, ha perdut no sols el gust pel coneixement sinó, sobretot, el gust per la docència, que és la transmissió del saber.

Tampoc no pot ser que els plans d'estudi canviïn cada dos per tres. Quan vaig ser degà de la meva Facultat vaig veure la desesperació dels

pobres companys de gestió acadèmica que havien de gestionar set o vuit plans d'estudi diferents –vigents o en vies d'extinció o difunts però encara no enterrats–, fent papers i més papers, convalidacions, compulses, certificats, passarel·les i tota mena de requisits i mandangues. Hauríem de tenir més clar quin és el nucli essencial i imprescindible de cada estudi per mantenir-lo intacte, i ser molt més flexibles en l'optativitat que s'ofereix a l'estudiant perquè pugui confegir el seu “menú” particular. No fa gaire parlava amb una ex-alumna que em va explicar que l'assignatura que més li havia agradat de tota la carrera era una optativa d'història de l'economia que feia a periodisme. ¿Saben quina era la raó?: hi va tenir un professor extraordinari, que s'explicava molt bé, i que els exigia de redactar els treballs amb coherència i sense faltes. No fa molts anys, a Chicago, després d'haver impartit un trimestre de classes, un estudiant em va confessar que allò que més l'havia estimulat no era allò que jo m'havia preparat sinó una lectura que els havia suggerit de passada: la traducció anglesa de Peter Bush d'*El quadern gris* de Josep Pla. Recordo molt bé que em va dir que sempre havia volgut escriure, però que li semblava que no tenia sentit dur un dietari perquè a ell no li passava res d'especial (no havia viscut aventures, no havia fet grans viatges, no havia tingut passions escruixidores, no jugava a la ruleta, no espiava les companyes de pis ni atracava bancs...). Gràcies a aquest llibre que ens ha recomanat –em va dir—m'he adonat que es pot escriure sobre qualsevol cosa del dia a dia, sobre res.

Per això, de vegades, em pregunto ¿com és que les anomenades agències d'avaluació de la qualitat i d'acreditació del món acadèmic consideren que l'autor d'una ressenya de quatre pàgines sobre un llibre X mereix una puntuació més alta que l'autor del llibre en qüestió? És un misteri que em desconcerta. Fa molts anys vaig anar fins al poblet de Sommières, al Llenguadoc, per entrevistar el novel·lista Lawrence Durrell, l'autor del famosíssim *Quartet d'Alexandria*, una obra cabdal de la

narrativa del segle XX. Durrell, ja al final de la vida, considerava que tot el que havia escrit tenia un valor molt relatiu i deia (equivocat), que el que quedaria eren els estudis que els especialistes feien sobre ell i em va regalar dos volums d'una editorial universitària nord-americana sobre la seva obra. Jo em vaig quedar de pedra picada i vaig argumentar-li que els estudiosos americans eren simples paparres que s'alimentaven de xuclar la sang de les seves obres. I encara ho penso. No fa gaire, vaig sentir com un autor, traductor i guionista català de seixanta anys, prou conegut, prolífic i premiat explicava que cap universitat catalana no l'havia convidat mai a parlar de la seva obra i vaig pensar que no anem bé; no perquè a les universitats els calgui jutjar la qualitat dels autors sinó perquè, al meu entendre, potser té més sentit, en l'àmbit de la nostra literatura, que els alumnes llegeixin, tinguin contacte i s'escarrassin a analitzar els autors vius que no pas que dediquin moltes hores a Feliu i Codina, Bosch de la Trinxeria o Plàcid Vidal —per citar tres autors pels quals en algun moment jo mateix he sentit alguna curiositat morbosa—.

La universitat —i tot el país— hauria de desenfargar-se de tanta administració, regles i lletra menuda. (Tornin a mirar, si els plau, aquell video que els he dit sobre la bellíssima utopia de la universitat de Vincennes.) Tots hi hauríem de posar més seny i, sobretot, més fantasia. Em sembla que és Alain Tournier, a la seva novel·la *Vendredi ou les limbes du Pacifique* qui, en un moment donat, fa dir a un personatge magrebí que vigila un abocador de paper: “a Europa els agrada tant el paper que fins i tot el fan servir per eixugar-se el cul”. És un llibre que vaig llegir fa més de trenta anys i, d'aquesta frase, encara me'n recordo.

Els professors que han format part d'algun tribunal de tesi doctoral, i en aquesta sala segur que n'hi deu haver molts, saben que sovint demanem als alumnes que, d'entrada, a la seva tesi, facin un resum sobre el que la nostra disciplina diu respecte a la qüestió que tractaran. Allò que els anglesos en diuen *the state of the art*. Quina bajanada immensa! De fet, allò

que els demanem és de repetir allò que tothom sap i que és moneda comuna, només amb la finalitat de comprovar que no s'hagin oblidat de citar la bibliografia —sovint engreixada amb pinso barat— dels membres del tribunal. He escrit més d'una vegada, i no em cansaré de repetir-ho, que m'agradaria llegir una tesi de vint pàgines, amb un argument intel·ligent o una descoberta innovadora i ben raonada, sense notes ni bibliografia. Si algú és capaç de defensar amb bons raonaments i de forma endreçada que el català de Joaquim Ruyra és un desastre de llengua, jo, encara que hi estigui profundament en desacord, em sembla que li posaré una nota alta.

Una última consideració, com a cloenda. He tingut la sort d'haver après a fer servir l'ordinador i el correu electrònic, però confesso que als comandaments de la televisió els dits se m'hi embarbussen. Avui, les criatures que arriben a la guarderia, totes saben mirar i canviar la imatge d'una pantalla. Jo, i la meva generació, pertanyem, mal que ens pesi, al pleistocè tecnològic. Atresoro llibres com un dels regals més grans que m'ha donat la vida, però no vull mitificar la meva formació; agraeixo que els meus fills em puguin dir amb una piulada si ja són a Chicago, a Singapur o si pensen deixar-me les claus del cotxe que compartim a la bústia de casa. Els he dit que vaig pujar per primer cop a un avió quan tenia setze anys; els meus fills, d'ençà que eren nadons, dubto que hagin estat mai sis mesos sense agafar-ne un. El món que era gran, ara, tot d'una, se'ns ha encongit. Però, malgrat els canvis fenomenals, jo diria que encara —mestres i universitats— podem ensenyar algunes coses. Per exemple: la dignitat en el capteniment personal o, encara més important, la dignitat del país. En les actuals circumstàncies polítiques, un dels desencisos més grans que he tingut ha estat la resposta freda —i parlo en general— de les universitats. Les universitats han evitat comprometre's, han evitat “mullar-se”, han evitat prendre partit, o ho han fet mig d'amagat, esgrimint la fal·làcia retòrica de l'equidistància. I els he de

confessar que, com a professor emèrit que ha dedicat la seva vida a l'ensenyament, m'he sentit decebut i estafat. Si la universitat només ha de ser una institució de tenidoria de títols (i, en algunes, dissortadament, sembla que ni això), doncs aquesta no és la universitat que jo vaig somiar ni la universitat per la qual he treballat. Si no podem donar a la ciutadania l'exemple de la raó i del pensament, i del poder exemplar que, per damunt de tot, té el capteniment ètic, hem fracassat. Fa uns dies llegia una frase relativa al pensador britànic Isaiah Berlin en què, referint-se a la seva formació universitària a Oxford deia: "Oxford és una institució dedicada a seduir els joves". Ja ho veuen.

He començat recordant que pertanyo a una primera generació de postguerra que va accedir de forma prou generalitzada a la universitat (a una universitat grisa i mesquina), però, quan hi penso, ¿saben a qui recordo? Recordo sempre els avis i els pares que no van tenir les meves oportunitats; els recordo en la seva resistència, en la seva integritat ètica (i sovint, també, no me n'oblido, en la seva ambigüitat); ells, amb la seva actitud, em van ajudar a ser qui sóc, a pensar que pagava la pena que poguéssim anar a la universitat per adquirir coneixements, però sobretot em van ensenyar, amb la lliçó incomparable --i trasbalsadora-- de la seva vida, a estimar el país, la llengua, la llibertat, que ells associaven --i jo també-- al coneixement que els estudis ens podien proporcionar. Em sabia molt de greu que tants anys després, les nostres universitats haguessin abandonat aquest model ètic que, al meu parer, haurien de defensar juntament amb el coneixement i de manera indissociable del coneixement: un model que inclou, si volem seduir els nostres estudiants, haver llegit *L'Odissea*, és clar, o Verdaguer, però també saber que la llibertat es defensa a l'aula i als carrers.

Moltes gràcies,